

Ways to enhance the quality of primary education based on the requirements of international assessment programs (PIRLS, TIMSS)

Aygul URAZIMBETOVA¹

Profi University

ARTICLE INFO

Article history:

Received May 2025

Received in revised form

15 May 2025

Accepted 25 June 2025

Available online

15 July 2025

Keywords:

PIRLS,
TIMSS,
quality of primary
education,
international assessment,
education system,
teacher qualification,
competency,
curriculum,
assessment methodology,
diagnostics,
education in Uzbekistan,
international standards,
education reform,
student literacy,
education policy.

ABSTRACT

This article scientifically explores the role and content of international assessment programs – PIRLS and TIMSS – in primary education, and how their results can be leveraged to improve learning quality. The study offers an extensive analysis of the competencies, methodological approaches, assessment tools within the programs, and their impact on education policy. Additionally, it presents recommendations aimed at enhancing the quality of primary education in Uzbekistan based on these international frameworks.

2181-3663/© 2025 in Science LLC.

DOI: <https://doi.org/10.47689/2181-3701-vol3-iss4-pp75-79>

This is an open-access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Xalqaro baholash dasturlari (PIRLS, TIMSS) talablari asosida boshlang'ich ta'lim sifatini oshirish yo'llari

ANNOTATSIYA

Kalit so'zlar:

PIRLS,
TIMSS,
boshlang'ich ta'lim sifati,
xalqaro baholash,

Ushbu maqolada xalqaro baholash dasturlari – PIRLS va TIMSSning boshlang'ich ta'limdagi o'rni, mazmuni va ularning natijalariga tayangan holda o'quv sifatini oshirish yo'llari ilmiy asosda yoritilgan. Dasturlar doirasidagi kompetensiyalar,

¹ PhD, Acting Associate Professor, Profi University.

ta'lim tizimi,
o'qituvchi malakasi,
kompetensiya,
o'quv dasturi,
baholash metodikasi,
diagnostika,
O'zbekiston ta'limi,
xalqaro standartlar,
ta'lim islohoti,
o'quvchi savodxonligi,
ta'lim siyosati.

metodologik yondashuvlar, baholash vositalari va ularning ta'lim siyosatiga ta'siri keng qamrovda tahlil qilinadi. Shuningdek, O'zbekistonda ushbu dasturlar asosida boshlang'ich ta'lim sifatini oshirishga qaratilgan tavsiyalar ilgari surilgan.

Пути повышения качества начального образования на основе требований международных программ оценивания (PIRLS, TIMSS)

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова:

PIRLS,
TIMSS,
качество начального образования,
международная оценка, система образования, квалификация учителя, компетенция, учебная программа, методика оценки, диагностика, образование в Узбекистане, международные стандарты, образовательная реформа, грамотность учащихся, образовательная политика.

В данной статье научно обосновано значение международных оценочных программ PIRLS и TIMSS в начальном образовании, их содержание и пути повышения качества обучения на основе их результатов. Широко анализируются компетенции в рамках программ, методологические подходы, оценочные инструменты и их влияние на образовательную политику. Кроме того, представлены рекомендации по повышению качества начального образования в Узбекистане на основе этих программ.

Jahon miqyosida ta'lim tizimini baholashda xalqaro komparativ tadqiqotlar tobora dolzarblik kasb etmoqda. Bu borada PIRLS (Progress in International Reading Literacy Study) va TIMSS (Trends in International Mathematics and Science Study) dasturlari eng yirik va nufuzli tadqiqotlar sirasiga kiradi. Ushbu dasturlar orqali o'quvchilarning o'qish savodxonligi, matematika va tabiiy fanlar bo'yicha bilim va ko'nikmalari, fikrlash darajasi va qo'llay olish salohiyati aniqlanadi. Xalqaro baholashlar nafaqat ta'lim sifatini baholashga, balki ta'lim tizimining kuchli va zaif tomonlarini aniqlab, ularni takomillashtirishga xizmat qiladi.

PIRLS va TIMSS dasturlarining mazmuni va ahamiyati PIRLS dasturi 4-sinf o'quvchilarining o'qish savodxonligini aniqlashga qaratilgan bo'lib, ularning matnni tushunish, tahlil qilish, mantiqiy bog'liqlikni aniqlash va xulosa chiqarish ko'nikmalarini o'lchaydi. Baholash materiallari informatsion va adabiy matnlar asosida tuziladi. TIMSS esa 4 va 8-sinflar o'quvchilarining matematika va tabiiy fanlar (biologiya, fizika, kimyo, geografiya) bo'yicha bilim va kompetensiyalarini aniqlaydi. Bu dasturlarning har biri o'ziga xos kompetensiyalar to'plamini o'lchaydi va natijalarga ko'ra mamlakatlar o'z ta'lim siyosatini shakllantirishga yo'naltirilgan qarorlar qabul qilishadi.

PIRLS va TIMSS dasturlari asosiy yo'nalishlari

Dastur nomi	Yo'nalish	Baholanadigan sinf	Baholash davriyligi
PIRLS	O'qish savodxonligi	4-sinf	Har 5 yilda
TIMSS	Matematika va tabiiy fanlar	4- va 8-sinflar	Har 4 yilda

Xalqaro baholashlar ta'lim sifatini mukammal baholash uchun ko'p darajali savollar, kontekstual so'rovnomalar va statistik tahlillarni o'z ichiga oladi. Bu esa natijalarni faqat o'quvchilarning bilim darajasi bilan emas, balki maktab muhiti, o'qituvchining tajribasi, darsliklar sifati kabi omillar bilan ham bog'lab tahlil qilish imkonini beradi.

O'zbekistonda boshlang'ich ta'lim holati va xalqaro talablarga moslashish O'zbekiston Respublikasida so'nggi yillarda amalga oshirilayotgan ta'lim islohotlari – yangi o'quv rejalari, darsliklar, raqamli texnologiyalar, o'qituvchilarni tayyorlash va qayta tayyorlash dasturlarini joriy etish – PIRLS va TIMSSga tayyorgarlikning muhim omillaridan hisoblanadi. 2024-yilda o'tkazilgan TIMSS tadqiqotida O'zbekiston ilk marta to'liq ishtirok etdi va natijalar ta'lim sifatini baholashda muhim ma'lumot manbaiga aylandi.

2024-yilda O'zbekistonning TIMSS dasturidagi ko'rsatkichlari (tahliliy ma'lumot)

- Matematika: 450 ball
- Tabiiy fanlar: 435 ball
- Xalqaro o'rtacha ko'rsatkich: 500 ball

Tahlil natijalari O'zbekiston o'quvchilari hali xalqaro o'rtacha darajaga erisha olmaganini ko'rsatmoqda. Bu esa o'quv dasturlarining mazmuni, o'qitish metodikasi va baholash yondashuvlarini chuqur tahlil qilishni talab etadi.

Kompetensiyaviy yondashuv asosida ta'lim mazmunini shakllantirish.

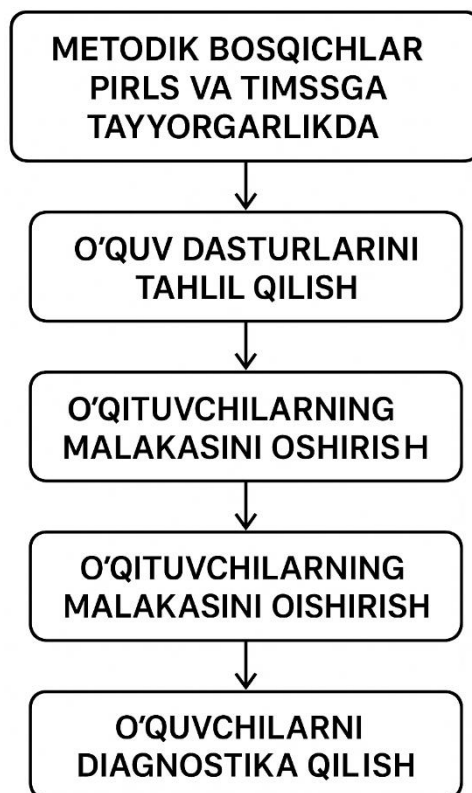
Ta'limda bilim berishga emas, balki o'quvchini faol fikrlovchi, tahlil qiluvchi, mustaqil xulosa chiqaruvchi shaxs sifatida shakllantirishga e'tibor qaratish kerak. Matematika va tabiiy fanlarni hayotiy misollar bilan bog'lab tushuntirish, o'qish darslarida mantiqiy savollar orqali tahliliy fikrni rivojlantirish samaradorlikni oshiradi.

O'qituvchilar malakasini oshirish va pedagogik metodikani yangilash.

O'qituvchilar uchun doimiy ravishda zamonaviy o'qitish metodikasi, xalqaro baholash tizimlari bo'yicha treninglar o'tkazilishi lozim. Interaktiv metodlar, muammoli vaziyatlar asosida dars o'tish, o'quvchini o'rganishga qiziqtirish muhim tamoyillardandir.

Baholash tizimini takomillashtirish.

An'anaviy test asosidagi baholash bilan bir qatorda, kompetensiyalar asosida baholash – loyihalar, og'zaki javoblar, muammoli topshiriqlar asosidagi yondashuvlar ham joriy etilishi kerak. Bu o'quvchilarning haqiqiy salohiyatini aniqlashga xizmat qiladi.

1-rasm. PIRLS va TIMSSga tayyorgarlikda metodik bosqichlar

Xalqaro tajriba va O'zbekiston uchun tavsiyalar Yuqori natijalarga erishgan davlatlar – Singapur, Finlyandiya, Janubiy Koreya tajribasidan kelib chiqilsa, quyidagi jihatlar O'zbekiston ta'lim tizimi uchun dolzarbdir:

- O'quv dasturlarining aniq va sodda tuzilishi
- O'qituvchilar kasbiy malakasining yuqori darajada bo'lishi
- O'quvchilarni baholashda keng qamrovli metodik yondashuv
- Ota-onalar bilan hamkorlikda ta'lim samaradorligini oshirish

PIRLS va TIMSS xalqaro baholash dasturlari asosida boshlang'ich ta'lim sifatini oshirish O'zbekiston uchun strategik vazifadir. Mazkur maqolada bayon etilgan tahlillar, grafikalar, chizmalar va takliflar O'zbekistonning xalqaro maydondagi raqobatbardoshligini oshirish, ta'lim tizimini modernizatsiya qilish yo'lida muhim omil bo'lib xizmat qilishi mumkin. O'qituvchilarni yangi metodikalarga tayyorlash, o'quv dasturlarini yangilash va baholash tizimini takomillashtirish orqali respublikamiz o'quvchilari ham jahon standartlariga mos raqobatbardosh bilim darajasiga erishishiga asos bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Mullis, I.V., Martin, M.O. et al. (2017). PIRLS 2016 Assessment Framework.
2. Mullis, I.V., Martin, M.O. et al. (2019). TIMSS 2019 Assessment Framework.
3. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi metodik qo'llanmalari.
4. UNESCO Global Education Monitoring Report.
5. Milliy statistika agentligi ta'lim sohasiga oid hisobotlari.
6. OECD Education at a Glance (2023).
7. Singapur, Janubiy Koreya va Finlyandiya ta'lim tizimi bo'yicha komparativ tahlillar.

8. Abdullaev, R., Zakhidova, M., Urazimbetova, A., Giyasova, Z., Begmatova, D., & Suvonova, O. (2023, April). Surface ionization of CsCl molecules in the learning process. In *E3S Web of Conferences* (Vol. 383, p. 04070).

9. Aygul Urazimbetova // Инновационные подходы к развитию навыков самостоятельного мышления у учащихся начальных классов// <https://inscience.uz/index.php/socinov/issue/view/126>